

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЖИТОМИРСЬКІЙ

Проведено критичний аналіз стану розвитку малого підприємництва в Житомирській області за видами економічної діяльності та адміністративно-територіальними одиницями. Розглянуто проблеми, що стримують розвиток малого підприємництва на регіональному рівні, надано пропозиції щодо їх вирішення для ефективного розвитку економіки регіону

Постановка проблеми. Реформування економіки України, її перехід до динамічного, прогресивного розвитку пов'язаний з розвитком малого бізнесу як невід'ємної структурної складової сучасної ринкової економічної системи України. Через розвиток малого підприємництва як суспільного інституту утворюється та забезпечується середній клас суспільства, укріплюється конкурентне середовище, створюються нові робочі місця. Для Житомирської області як регіону України, який на сьогодні не володіє значним промисловим потенціалом, розвиток малого бізнесу може сприяти економічному зростанню та вирішенню соціальних проблем.

Зважаючи на значну соціальну роль малого бізнесу у здійсненні економічних реформ на шляху до соціально-орієнтованої ринкової економіки та його чутливість до несприятливого зовнішнього середовища, необхідним є створення такої системи управління розвитком малого бізнесу, яка б дозволила максимально вирішувати проблеми, з якими стикаються підприємці України, і стимулювала б мале підприємство до саморозвитку. Тому, для прийняття обґрунтованих рішень при розробці регіональних програм соціально-економічного розвитку необхідним і актуальним є вдосконалення науково-методичного забезпечення управління розвитком малого бізнесу на регіональному та місцевому рівнях.

Метою дослідження є виявлення та систематизація проблем стримування розвитку малого підприємництва Житомирської області для надання пропозицій щодо їх вирішення та окреслення перспектив ефективного розвитку регіону.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Аналіз стану наукової розробки даної проблеми у вітчизняній літературі доводить, що українськими вченими та дослідниками створено підґрунтя для її подальшого вивчення. Вагомий внесок у дослідження малого підприємництва, його розвитку, розміщення і територіальної організації зробили І.В. Аніщенко, Є.В. Балацький, О. Бухвальд, У.З. Ватаманюк-Зелінська, З.С. Варналій, К.В. Веселовська, Л.І. Воротіна, В. Геєць, В.Г. Герасимчук, Г.С. Зикова, Р.В. Добжанський, М.І. Долішній, М. Єрмоленко, С.М. Злупко, І.М. Комарницький, Л.М. Коваль, М.С. Крупка, О. Кужель, О.В. Лучакова, І.І. Мазур, А.Ф. Мельник, І.Р. Михасюк, С.К. Реверчук, В.Є. Сахарова, М. Чумаченко, Т.В. Уманець., Н. Шабранська.

Виклад основного матеріалу. Становлення високоефективного соціально орієнтованого ринкового господарства, зокрема, підприємництва як його складової, є важливим чинником стабільного економічного зростання та досягнення високого рівня життя громадян. Відносини підприємництва найбільшою мірою реалізуються саме в малому бізнесі, в якому знаходять безпосереднє поєднання незалежність власника та індивідуалізм господарського управління.

Незважаючи, що частка малих підприємств у загальній структурі основних показників діяльності підприємств України є нижчою у порівнянні з середніми та великими підприємствами, їх значення у житті суспільства є беззаперечним (табл. 1; 2). Так мале підприємство є одним із провідних секторів ринкової економіки; формується на засадах дрібнотоварного виробництва; визначає темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП; здійснює структурну перебудову економіки, характеризується швидкою окупністю витрат, вільним ринковим вибором; забезпечує насичення ринку споживчими товарами та послугами повсякденного попиту, надає додаткові робочі місця;

має високу мобільність, раціональність структури управління; формує новий соціальний прошарок підприємців-власників; сприяє послабленню монополізму, розвитку конкуренції та реалізації інновацій.

Таблиця 1. Основні показники діяльності підприємств – суб'єктів господарювання у 2009 році*

Показник	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства
Кількість підприємств на 10 тис. осіб населення, одиниць	–	5	75
Частка кількості підприємств відповідного розміру у загальній кількості, %	0,5	5,8	93,7
Кількість зайнятих працівників (штатні, позаштатні та неоплачувані працівники), тис. осіб	3278,7	2860,9	2152,0
у % до загальної кількості зайнятих працівників	39,5	34,5	26,0
Кількість найманих працівників (штатні та позаштатні працівники), тис. осіб	3278,6	2859,9	2067,8
у % до загальної кількості найманих працівників	40,0	34,8	25,2
Середньомісячна заробітна плата найманих працівників, грн.	2476,95	1477,14	1117,20
Фонд оплати праці, млн. грн.	97451,9	50693,4	27721,7
Обсяг реалізованої продукції, (робіт, послуг), млн. грн.	1249361,4	1037727,9	455431,2
у % до загального обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг)	45,6	37,8	16,6

* Джерело: за даними Державного комітету статистики України [14]

Значення сектору малого підприємництва у економіці країни підсилює ряд особливостей, які сприяють вирішенню економічних, фінансових та соціальних проблем регіону за допомогою більш повного та ефективного використання обмежених матеріальних, інвестиційних, фінансових ресурсів, зокрема:

економічних

– внесок малого підприємництва у справу формування конкурентного середовища, що сприяє зростанню динаміки діяльності учасників ринкових відносин та підвищенню економічної відповідальності підприємця. За умови вузької спеціалізації й використання інновацій мале підприємництво є дієвим конкурентом, що підриває монопольні позиції великих корпорацій на шляху подолання тенденції великого капіталу до монополізації;

– високий рівень оперативності малих підприємств в реагуванні на зміни кон'юнктури через швидку переорієнтацію ресурсів із менш ефективного виробництва в більш ефективне; швидку диференціацію споживчого попиту, інноваційну діяльність, зростання номенклатури промислових товарів та послуг надає ринковій економіці необхідної гнучкості;

Таблиця 2. Основні показники розвитку малих підприємств України*

Показник	Роки									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	44	48	53	57	60	63	72	76	72	75
Кількість зайнятих працівників (штатні, позаштатні та неоплачувані працівники), тис. осіб	1730,4	1818,7	1932,1	2052,2	1978,8	1890,4	2232,3	2231,5	2237,4	2152,0
Кількість найманих працівників (штатні та позаштатні працівники), тис. осіб	1709,8	1807,6	1918,5	2034,2	1928,0	1834,2	2158,5	2154,3	2156,8	2067,8
Частка найманих працівників на малих підприємствах до їх загальної кількості, %	15,1	17,1	18,9	20,9	20,2	19,6	23,5	23,7	24,3	25,2
Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу реалізації, %	8,1	7,1	6,7	6,6	5,3	5,5	18,8	18,1	16,3	16,6
Частка прибутку від звичайної діяльності до оподаткування малих підприємств до загального обсягу прибутку, %	12,9	9,1	9,3	9,1	8,2	7,9	17,2	14,0	16,5	22,9
Частка збитків від звичайної діяльності до оподаткування малих підприємств до загального обсягу збитків, %	16,3	17,6	18,8	20,6	25,4	30,6	40,2	42,2	37,6	29,0
Частка підприємств, що одержали збитки, до загальної кількості малих підприємств, %	36,6	38,1	38,2	37,1	35,5	35,2	33,7	32,8	37,3	39,9

* Джерело: за даними Державного комітету статистики України [14]

– внесок малого підприємництва у здійснення розвитку у багатьох важливих напрямках інновацій, передусім, у галузі електроніки, кібернетики, інформатики. Сприяючи прискоренню реалізації новітніх технічних і комерційних ідей, випуску наукомісткої продукції, мале підприємництво тим самим є двигуном інноваційної діяльності;

фінансових

– сектор малого підприємництва є важливим платником податків, активно сприяє вирішенню проблеми дефіциту державного бюджету і надає можливість державі розробляти та фінансувати свої трансформаційні, економічні й соціальні програми;

соціальних

– мале підприємництво здійснює вагомий внесок у розв'язання проблеми зайнятості, що проявляється у здатності малого підприємництва створювати нові робочі місця та поглинати надлишкову робочу силу під час циклічних спадів і структурних зрушень економіки; а також скорочувати безробіття, через зусилля самих безробітних, водночас сприяючи вирішенню проблем психологічної адаптації населення до ринкових умов;

– важлива функція малого підприємництва полягає в пом'якшенні соціальної напруги і демократизації ринкових відносин, оскільки саме воно є фундаментальною основою формування середнього класу суспільства; виконує функцію послаблення властивої ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації та розширення соціальної бази реформ, що здійснюються на певному етапі.

Отже, мале підприємництво є обов'язковим елементом ринкової економіки, двигуном економічних та науково-технічних процесів у суспільстві, важливим стабілізаційним механізмом і засобом реалізації особливого підприємницького потенціалу населення. Мале підприємництво як особлива форма економічної активності, виконує низку функцій, спрямованих на підвищення економічного потенціалу регіону, формування передумов для практичної реалізації інноваційних проектів, створення нових робочих місць, зростання доходів населення, збереження та розвитку його інфраструктури.

Досліджуючи стан розвитку малого підприємництва в Житомирській області (табл. 3), слід відмітити відсутність стабільної тенденції у діяльності малих підприємств, що обумовлено як економічними, так і політичними факторами. В регіоні промисловий сектор економіки не є привабливим для малих підприємств, більшість малих підприємств працюють у сфері оптової та роздрібної торгівлі.

Таблиця 3. Основні показники розвитку малих підприємств Житомирської області*

Показник	Роки			
	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб населення, одиниць	49	50	45	51
Кількість найманих працівників (штатні та позаштатні працівники), тис. осіб	52,9	51,3	50,9	48,8
Частка найманих працівників на малих підприємствах у кількості найманих працівників підприємств – суб'єктів господарювання, %	28,4	29,6	31,4	–
Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника, грн.	494,28	634,22	827,21	907,50
Обсяг реалізованої продукції малих підприємств, млн. грн.	4003,6	4840,5	6292,5	5746,4
Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств у загальному обсязі по економіці області, %	27,5	25,0	28,5	–
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	- 7876,0	- 12879,0	- 230264,3	–
Частка підприємств, які отримали прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, %	65,9	67,4	60,9	–
Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності, %	1,8	2,4	-1,5	–

* Джерело: за даними Головного управління економіки Житомирської облдержадміністрації [7; 8; 9]

Аналіз розвитку малого підприємництва в Житомирській області в 2006-2009 рр. дає підстави для таких висновків:

1. Зважаючи на поглиблення кризових явищ в економіці України, в 2008 р. спостерігається зниження кількості малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення на 10 % у порівнянні з попереднім роком; проте, у 2009 р. даний показник виріс на 13 % порівняно з 2008 р., що свідчить про відновлення тенденції до розвитку малого бізнесу Житомирщини. В першу чергу, це стосується м. Житомира та м. Малина, Володар-Волинського, Житомирського, Коростишівського, Радомишльського районів, де кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення перевищує середній показник по Житомирській області.

2. Негативною є тенденція останніх років щодо кількості найманих працівників в секторі малого підприємництва, так у 2009 р. на 8 % зменшилася кількість найманих працівників у порівнянні з 2006 р., що свідчить про зниження ділової активності в цій сфері та недовиконання соціальних і господарських функцій. Незважаючи на зниження кількості найманих працівників в цілому по регіону, зростання даного показника спостерігається у чотирьох адміністративно-територіальних одиницях області (Володар-Волинському, Житомирському, Коростенському, Новоград-Волинському районах), що обумовлено такими факторами, як розвинута інфраструктура та прилеглисть до обласного центру. Разом з тим зросла питома вага кількості найманих працівників малих підприємств у їх загальній кількості по регіону на 3 п.с. порівняно з 2006 р., що свідчить про виконання в Житомирській області однієї з важливих функцій малого підприємництва в економічному розвитку – формування умов для забезпечення зайнятості населення країни, створення робочих місць, запобігання безробіттю.

3. Для малих підприємств Житомирської області характерна стала тенденція до зростання рівня середньомісячної заробітної плати. Середньомісячна заробітна плата найманих працівників малих підприємств 2009 р. у порівнянні з попереднім роком зросла на 10 % і варіюється залежно від території та виду економічної діяльності. Вище середнього рівня по області цей показник спостерігається у містах Житомирі, Малині та Новоград-Волинську, Андрушівському, Коростишівському, Малинському, Попільнянському та Черняхівському районі та за такими видами економічної діяльності, як: “Промисловість”, “Будівництво”, “Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку”, “Фінансова діяльність”, “Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям”, “Освіта”. Найнижча заробітна плата спостерігалась на малих підприємствах Народицького, Новоград-Волинського та Червоноармійського районів, а також у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві; охороні здоров'я й наданні соціальної допомоги.

4. Незважаючи на поглиблення кризових явищ в економіці України, у 2008 р. спостерігається зростання обсягу реалізованої продукції малих підприємств на 30 % та частки обсягу реалізованої продукції малих підприємств у загальному обсязі по економіці області на 8,5 п.н. у порівнянні з попереднім роком. Малі підприємства у регіоні виступають важливим джерелом виробництва в містах області та районах прилеглих до обласного центру; найвищий обсяг реалізованої продукції відносно загального обсягу спостерігається у м. Житомирі, м. Бердичеві, м. Коростені, м. Малині, м. Новоград-Волинську та Житомирському й Новоград-Волинському районах. Найбільша питома вага у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств у 2009 р. спостерігалась за такими видами економічної діяльності як: “Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку” – 60 %, “Будівництво” – 8 % та “Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям” – 7 % (рис. 1), що свідчить про низький рівень питомої ваги обсягу реалізації малих підприємств виробничої сфери та наявність негативних тенденцій в структурних зрушеннях виробництва продукції малими підприємствами промисловості.

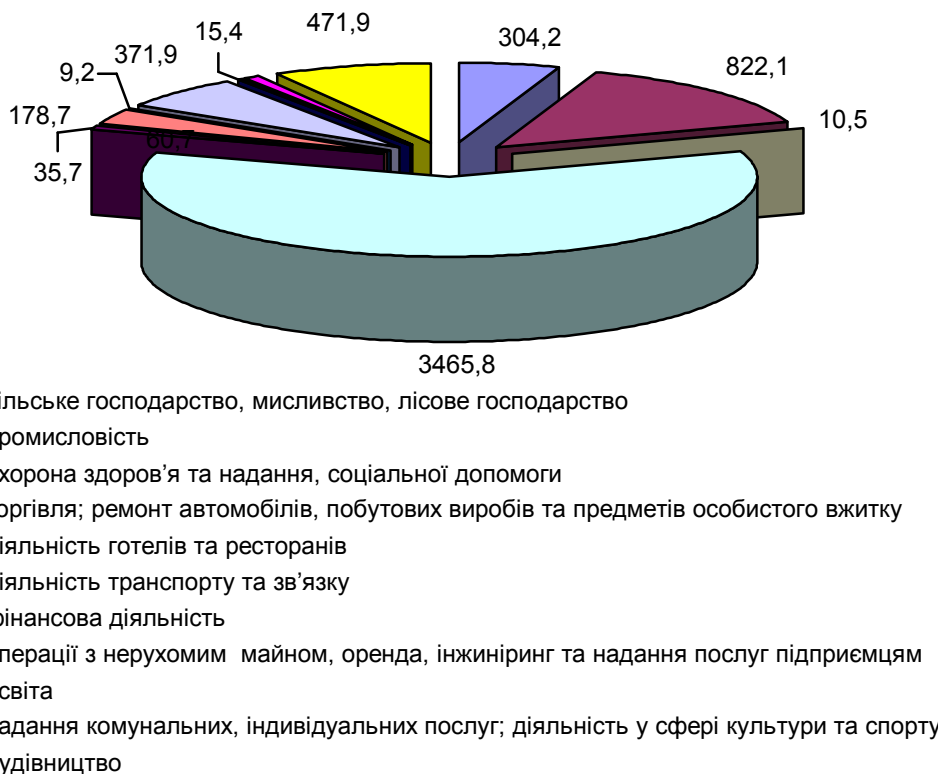

Рис. 1. Обсяг реалізованої продукції малими підприємствами Житомирської області за 2009 р. в розрізі видів економічної діяльності*

* Джерело: за даними Головного управління економіки Житомирської облдержадміністрації [8]

5. У 2008 р., як і у 2006-2007 рр., фінансовим результатом діяльності малих підприємств став збиток від звичайної діяльності до оподаткування, який у 18 разів перевищує збиток попереднього року. Значно погіршили свої фінансові показники малі підприємства м. Житомира та м. Малина, Коростенького і Коростишівського районів. Спостерігається скорочення кількості прибуткових підприємств, так у 2008 р. у порівнянні з попереднім роком знизилася на 6,5 п.с. частка підприємств, які отримали прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.

6. За результатами операційної діяльності малих підприємств у 2008 р. рівень рентабельності на відміну від попередніх років набув від'ємного значення і склав – 1,5 %. Найнижчий рівень рентабельності спостерігається на малих підприємствах Коростишівського, Лугинського та Народицького районів (рис. 2), що обумовлено низьким розвитком інфраструктури та віддаленістю від обласного центру.

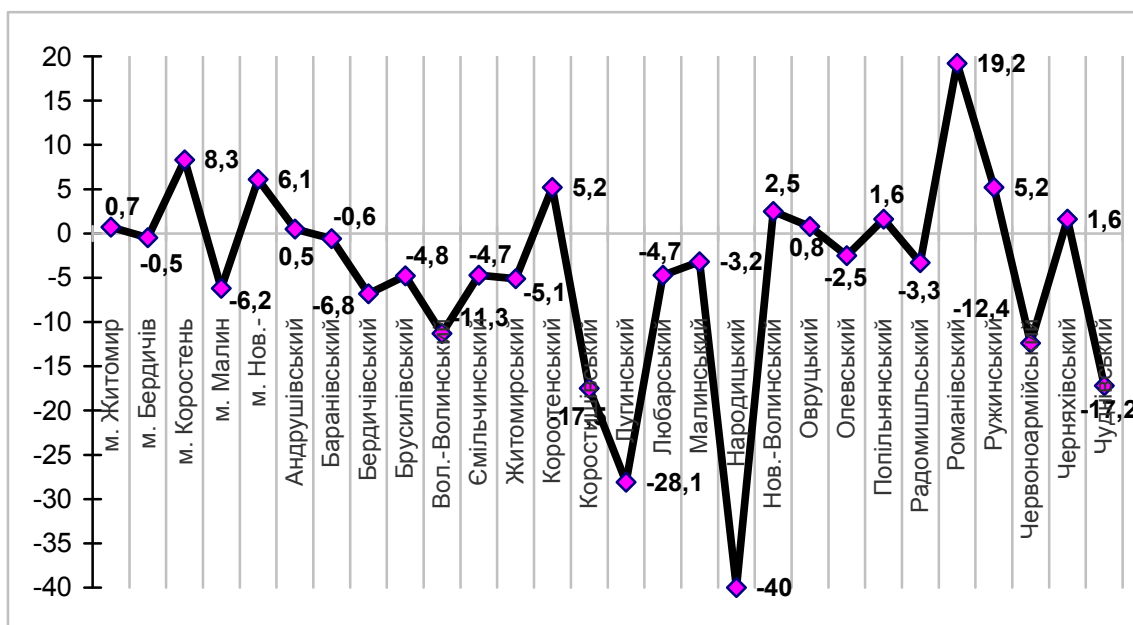

Рис. 2. Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності малих підприємств Житомирської області*

* Джерело: за даними Головного управління економіки Житомирської облдержадміністрації [7]

Згідно з Рейтингом розвитку та підтримки малого підприємництва на місцевому рівні у 2008 році [10], який формується Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва і включає комплексну оцінку і порівняння регіонів за станом розвитку та підтримки малого підприємництва¹, ситуація в Житомирській області є невтішною. Житомирська область включена (уже не перший рік) до останньої четвертої групи, яка називається групою “аутсайдерів”, до якої також входять Черкаська, Сумська, Закарпатська, Тернопільська, Чернігівська області, м. Севастополь та Рівненська область. Порівнюючи з рейтингом 2007 Житомирська область опустилася у рейтингу 2008 ще на 1 позицію. Така ситуація характеризується недосить сприятливим кліматом для розвитку сфери малого бізнесу у регіоні та підтверджує необхідність визначити пріоритетні напрями державної політики для вирішення проблемних питань і усунення регіональних диспропорцій розвитку малих підприємств Житомирської області.

Незважаючи на певні позитивні тенденції розвитку підприємництва у регіоні, необхідно продовжувати активну та послідовну політику у сфері регулювання підприємницької діяльності. Для Житомирської області, як і для інших регіонів України, є характерними ряд проблемних питань розвитку малого підприємництва, які потребують вирішення, зокрема:

- суперечливість і неповнота чинних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів підприємництва, недосконалість податкового законодавства;
- велика кількість необґрунтованих адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання в інвестиційній діяльності тощо);
- надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності, що породжує невпевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу;
- низька ефективність роботи єдиного дозвільного центру та узгодженість між собою нормативно-правових актів з питань видачі документів дозвільного характеру;

¹ Визначені показники і критерії за певними ознаками сформовано в три групи, що мають різний вплив на загальний інтегрований показник (рейтинговий бал), зокрема: I група – показники щодо кількості суб'єктів малого підприємництва та економічні показники їх діяльності (60%); II група – критерії оцінки ефективності діяльності місцевих органів влади та самоврядування щодо стимулювання розвитку малого бізнесу (30%); III група – показники стану розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва та громадської підтримки (10 %).

- недостатність фінансування районних, міських програм підтримки малого підприємництва;
- низький рівень участі громадськості у формуванні регуляторної політики;
- відсутність узагальненої, достовірної та повної інформаційно-довідкової бази даних з питань підприємництва;
- недосконала організація системи підтримки малого підприємництва через відсутність координаційного центру, здатного об'єднати поодинокі зусилля структур, які працюють на ринку послуг з підтримки малого підприємництва;
- недостатній рівень забезпеченості об'єктами інфраструктури підтримки підприємництва (відсутні бізнес-інкубатори, технопарки, не у всіх районах працюють інформаційно-консультативні центри);
- нерівномірність розвитку малого бізнесу на територіях області через недостатній розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, особливо у сільській місцевості;
- проблемність доступу до ресурсів, особливо фінансових (недоступність довгострокового кредитування, високі відсоткові ставки і вимоги значної застави, нерозвиненість небанківського сектору фінансових послуг тощо);
- недостатній рівень професійних знань і досвіду підприємців, що тільки розпочинають діяльність, щодо її ведення у сучасних умовах;
- недостатнє використання можливостей, передбачених Законом України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” (відсутність пропозицій з боку суб'єктів підприємницької діяльності щодо проектів регуляторних актів) [доповнено на основі: [11].

Розглядаючи можливість розвитку малого підприємницького сектора економіки Житомирської області, зауважимо, що орієнтація на перспективні напрями економічного зростання регіону залежить від вираженої інвестиційної політики органів місцевого самоврядування. Мова йде про можливість залучення інвестицій для фінансування перспективних інноваційних проектів, які б відповідали пріоритетним напрямкам розвитку регіону, враховуючи його еколого-економічний потенціал. У зв'язку з цим виникає потреба у забезпеченні ефективного контролю над цільовим використанням наданих коштів та необхідність уникнення повної “інвестиційної” залежності від їх власників, що не виключає втрату підприємницького сектора для економіки цього регіону взагалі.

Таким чином, для поліпшення стану та розвитку малого бізнесу в Житомирській області необхідно, в першу чергу, розв'язати проблеми, які стримують розвиток і ефективну діяльність малого бізнесу в Україні. Для цього необхідно:

- удосконалити нормативно-правову базу, що регулює діяльність суб'єктів малого підприємництва;
- вдосконалити регуляторне середовище, що регламентує діяльність малого підприємництва, в т.ч. забезпечити подальше спрощення дозвільних процедур для здійснення підприємницької діяльності на рівні області, районів і міст;
- забезпечити ефективну роботу дозвільних центрів районів та міст, забезпечити видачу документів дозвільного характеру через дозвільні центри, забезпечити їх діяльності відповідним фінансуванням;
- сприяти створенню малих підприємств у виробничій сфері, зокрема наданню суб'єктам підприємництва зайнятим у сфері виробництва певних преференцій, в тому числі з оподаткування та зменшення орендної плати за виробничі приміщення;
- забезпечити повноцінне фінансування регіональних програм підтримки малого підприємництва (особливо довгострокових програм підтримки малого підприємництва – на 10-15 років), як одного з найважливіших факторів їх успішної реалізації;
- формувати мережі фондів підтримки підприємництва, запровадити механізм мікрокредитування суб'єктів малого бізнесу, залучити на вигідних умовах іноземні кредити;
- створити бізнес-інкубатори та промислові технопарки;
- удосконалити механізми надання державного майна в оренду підприємцям малого бізнесу, покращити доступ підприємців до вільних виробничих офісних приміщень, земельних ділянок;

- удосконалити інформаційно-консультативного забезпечення підприємців;
- сприяти розвитку ефективної регіональної інфраструктури малого бізнесу, яка забезпечуватиме інформаційні, консультативні та навчальні послуги.
- сприяти продовженню реалізації освітньої економічної програми для учнівської молоді “Стратегія успіху”;
- сприяти подальшому розвитку системи підготовки висококваліфікованих кадрів для сфери малого підприємництва, підвищення кваліфікації кадрів підприємництва шляхом їх перепідготовки, стажування за кордоном;
- розробити механізми захисту малих підприємств від великих монополій у регіоні, зокрема через розробку механізмів ціноутворення та конкурентоспроможності продукції регіону;
- вивчити стан розвитку малого бізнесу на території регіону і розробити заходи, щодо його розвитку на пільгових умовах у менш розвинених районах;
- проводити соціальні опитування підприємців з питань оцінки клімату підприємницької діяльності, інформувати підприємців про позитивний закордонний досвід функціонування малих підприємств за окремими видами економічної діяльності через спеціальні сайти Інтернету або газети, радіо чи телебачення, активізувати роботу сприяння підприємцям в можливості отримання стажування за кордоном.

Запорукою конкурентоздатності регіону та успішного розвитку малого підприємництва повинно стати існування розгалуженої системи державних програм сприяння малому підприємству, що здійснюється урядовими, змішаними та приватними підприємствами. В свою чергу, створення сприятливого підприємницького клімату у Житомирській області повинно стати запорукою консолідації зусиль щодо удосконалення рівня відносин і співпраці підприємців з органами місцевого самоврядування, органами державної влади і бути спрямованим на формування привабливого інвестиційного середовища, вдосконалення маркетингової стратегії регіону, інформаційно-консалтингової, навчальної підтримки малого підприємництва та реалізації ефективної регуляторної політики на місцевому рівні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як засвідчує проведений аналіз, мале підприємство Житомирської області перебуває не на досить високому рівні і потребує впровадження заходів щодо стимулювання його розвитку. Для реалізації потенціалу малого підприємництва необхідним є його розгляд як засобу оптимізації структури регіональної економіки, який направлений на забезпечення постійного, цілеспрямованого і скоординованого впливу на процеси розвитку підприємництва регіону з урахуванням його особливостей та наявних ресурсів. Реалізуючи свої переваги, мале підприємство Житомирської області може вплинути на структурну перебудову господарського комплексу регіону, сприяти збільшенню загальних обсягів виробництва, забезпечити подолання депресивного стану окремих територій області, сприяти вирішенню проблем зайнятості, підвищити рівень життя населення і загального зростання доходів, створити сприятливе середовище для розвитку конкуренції й усунення монополізму у підприємницькій діяльності. Крім того, малі підприємства спроможні стати надійним джерелом стабільних податкових надходжень до бюджету як основи для сталого розвитку області.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Ватаманюк-Зелінська У.З.* Перспективи розвитку малого підприємництва у місті Львові / У.З. Ватаманюк-Зелінська // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2005. – Вип. 15.3. – С. 190-196.
2. *Веселовська К.В.* Проблеми розвитку малого підприємництва Донецького регіону / К.В. Веселовська // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2009. – № 2. – С. 179-184.
3. Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва в Україні”: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2063-14>.
4. Закон України “Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні”: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2157-14>.

5. Зикова Г.С. Особливості розвитку підприємницької діяльності регіону в сучасних умовах / Г.С. Зикова // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2009. – № 2 (16). – С. 125-131.

6. Комарницький І.М., Коваль Л.М. Формування малого підприємництва в регіонах України як структурної складової сучасної ринкової економіки держави / І.М. Комарницький, Л.М. Коваль // Економіка і регіон (ПолтНТУ). – 2008. – № 4 (19). – С. 3-11.

7. Основні показники діяльності малих підприємств області за 2006-2008 роки / Головне управління економіки Житомирської облдержадміністрації: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://economy-zt.info/content/view/115/31/>.

8. Основні показники діяльності малих підприємств області за 2009 р. / Головне управління економіки Житомирської облдержадміністрації: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://economy-zt.info/content/view/115/31/>.

9. Основні показники розвитку та діяльності суб'єктів малого підприємництва у Житомирській області / Головне управління економіки Житомирської облдержадміністрації: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://economy-zt.info/content/view/115/31/>.

10. Рейтинг регіонів за станом розвитку та підтримки малого підприємництва на місцевому рівні у 2008 році / Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва: Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=001469912ADF621897E766EDBC4A B07B?art_id=141208&cat_id=97595.

11. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2015 року / Додаток до рішення Житомирської обласної ради № 503 від 23.04.08: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://economy-zt.info/content/view/29/29/>.

12. Уманець Т.В., Лучакова О.В. мале підприємництво Одещини: проблеми та перспективи розвитку / Т.В. Уманець, О.В. Лучакова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – Т. 2. – С. 278-283

13. Шабранська Н. Мале підприємництво в системі економіки / Н. Шабранська // Персонал. – 2006. – № 5: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.personal.in.ua/article.php?ida=287>.

14. <http://ukrstat.gov.ua/>.